

मानवी हक्क
सराव
Workbook

मानवी हक्क : सराव

Workbook

© पृथ्वी पब्लिकेशन

आवृत्ती

ऑक्टोबर 2019

प्रकाशक

‘पृथ्वी पब्लिकेशन’, 1536,

सदाशिव पेठ, पुणे. 411030

फोन : 020 - 24451986

मुखपृष्ठ मांडणी

नंदकिशोर धपाटे

मांडणी

रूपाली तांबे

अपूर्वा शिंदे

कोमल शेडगे

मुद्रितशोधन

प्रज्ञा भोसले

वितरण व्यवस्था

मो. नं. : 8390554161

अभिप्राय, सूचना व मागणीसाठी संपर्क

मो. नं. : 8390554161

publication@prithvi.net.in

मूल्य

₹ १००/-

या पुस्तकातील मजकुराचे कायदेशीर हक्क कॉपीराईट कायदानुसार प्रकाशकाकडे आहेत. या मजकुराचे कोणत्याही स्वरूपात पुनर्मुद्रण करण्यासाठी प्रकाशकाची परवानगी आवश्यक आहे. सदर बाबीचे उल्लंघन झाल्यास कॉपीराईट कायदानुसार कारवाई करण्यात येईल.

या पुस्तकातील मजकूर व माहिती विविध स्रोतांमधून घेण्यात आली आहे. हा मजकूर व माहिती जास्तीत जास्त अचूक ठेवण्याचा प्रयत्न प्रकाशकाने केला आहे. तरीदेखील त्यामध्ये कालसापेक्ष व स्थलसापेक्ष बदल होऊ शकतात. या पुस्तकातील मजकूर व माहिती यामुळे होणाऱ्या नुकसानीस प्रकाशक जबाबदार राहणार नाहीत.

अनुक्रमणिका

1. जागतिक मानवी हक्क प्रतिज्ञापत्र (युडीएचआर 1948)	6
उत्तरे	35
2. बाल विकास	36
उत्तरे	46
3. महिला विकास	47
उत्तरे	61
4. युवकांचा विकास	62
उत्तरे	68
5. आदिवासी विकास	69
उत्तरे	74
6. सामाजिकदृष्ट्या वंचित वर्गाचा विकास (अ.जा., अ.ज, वि.जा/भ.ज, इतर मागासवर्ग इत्यादी)	75
उत्तरे	84
7. वयोवृद्ध लोकांचे कल्याण	85
उत्तरे	89
8. कामगार कल्याण	90
उत्तरे	98
9. विकलांग व्यक्तींचे कल्याण	99
उत्तरे	103
10. लोकांचे पुनर्वसन (विकास प्रकल्प व नैसर्गिक आपत्ती यांमुळे बाधित लोक)	104
उत्तरे	109
11. आंतरराष्ट्रीय व प्रादेशिक संघटना	110
उत्तरे	122
12. ग्राहक संरक्षण	123
उत्तरे	128
13. मूल्ये व नीतितत्त्वे	129
उत्तरे	130

1. जागतिक मानवी हक्क प्रतिज्ञापत्र (युडीएचआर 1948) - 1

- प्र.1. मानवी अधिकारांचा वैश्विक जाहीरनामा (UDHR) सन 1948 साली स्वीकारण्यात आला. त्यासंदर्भात खालील विधाने अभ्यासा.
- अ) हा जाहीरनामा स्वीकारला त्या वेळी संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या आमसभेचे 183 वे अधिवेशन चालू होते.
- ब) UDHR ची स्वीकृती वॉशिंग्टन डी. सी. येथे झाली होती.
- क) गिनिझ बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड अनुसार हा जगातील सर्वाधिक भाषांतरित दस्तऐवज आहे. वरीलपैकी अचूक नसलेले/ली विधान/ने ओळखा.
- 1) फक्त अ, ब   2) फक्त ब   3) वरील सर्व   4) फक्त क
- प्र.2. खालील वर्णनावरून व्यक्ती ओळखा.
- अ) त्यांच्या सूचनेमुळेच मानवी हक्कांच्या वैश्विक जाहीरनाम्यात (UDHR) 'सर्व पुरुष'च्या ऐवजी 'सर्व मानव जाती' असा लिंग समानतेसंदर्भात बदल करण्यात आला.
- ब) त्यांची नंतर सन 1950 साली संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या मानव अधिकार आयोगाच्या उपाध्यक्षपदी नियुक्ती झाली.
- 1) सरोजिनी नायडू   2) अम्मु स्वामिनाथन   3) दुर्गाबाई देशमुख   4) हंसा मेहता
- प्र.3. आंतरराष्ट्रीय मानव हक्क दिन व वर्ष (year) यासंदर्भात चुकीची जोडी ओळखा.
- अ) 2015 : our rights, our freedom, always.
- ब) 2016 : stand up for someone's rights today
- क) 2017: Let's stand up for equality, justice and human dignity
- 1) फक्त ब   2) फक्त अ, क   3) वरील सर्व   4) यापैकी नाही.
- प्र.4. संयुक्त राष्ट्रसंघाने आंतरराष्ट्रीय स्तरावर मानवी हक्कांच्या संरक्षणार्थ सन 2006 साली ..... या संघटनेची स्थापना केली. तीने/ती UNCHR ची उत्तराधिकारी म्हणून काम पाहिले/पाहत आहे.
- 1) संयुक्त राष्ट्र मानवी हक्क परिषद   2) संयुक्त राष्ट्र मानवी हक्क आयोग
- 3) आमसभा आयोग   4) सर्वसाधारण मानवाधिकार समिती
- प्र.5. मानवी हक्क आयोगाच्या प्रयत्नाने युनोच्या सर्वसाधारण सभेत 'मानवी हक्कांचे आंतरराष्ट्रीय विधेयक' (International bill on human rights) मांडले गेले. या विधेयकामध्ये खालीलपैकी कोणते करार होते ?
- अ) मानवाधिकाराची वैश्विक घोषणा
- ब) बालहक्कांचा आंतरराष्ट्रीय करार
- क) आर्थिक, सामाजिक व सांस्कृतिक हक्कांचा आंतरराष्ट्रीय करार
- ड) नागरी व राजकीय हक्कांचा आंतरराष्ट्रीय करार
- 1) फक्त अ, ब, क   2) फक्त ब, क, ड   3) फक्त अ, ब, ड   4) फक्त अ, क, ड
- प्र.6. अ) मानवाधिकाराच्या वैश्विक घोषणेचे (UDHR) कलम 11 असे सांगते की, कोणत्याही व्यक्तीच्या वैयक्तिक किंवा कौटुंबिक बाबींमध्ये इतर कोणीही हस्तक्षेप करता कामा नये.

ब) UDHR चे कलम 12 सांगते की, निर्दोषत्व सिद्ध करणे व अटकेतून मुक्तता करून घेण्याचा सर्वांना अधिकार आहे.

वरील विधाने विचारात घेऊन योग्य पर्याय निवडा.

- 1) फक्त अ बरोबर   2) फक्त ब बरोबर   3) दोन्ही चूक   4) दोन्ही बरोबर

प्र.7. खालील कलमांपैकी असे कोणते कलम आहे जे भारतीय संविधानातील कलम व मानवाधिकाराची वैश्विक घोषणा (UDHR) यातील कलम हे दोन्हीही समान निर्देशत्व सूचित करतात ?

- 1) कलम 15   2) कलम 19   3) कलम 22   4) कलम 29

प्र.8. अ) भारताच्या स्वातंत्र्यापासून जनगणना 2001 पर्यंत भारताचे लिंग गुणोत्तर (Adult sex ratio) सातत्याने घसरत असताना दिसते.

ब) सन 1961 पासून सन 2001 सालापर्यंत भारताच्या बाल लिंग गुणोत्तरमध्ये (Child sex ratio) सातत्याने घसरण दिसते.

वरीलपैकी अचूक असलेले/ली विधान/ने ओळखा.

- 1) फक्त अ   2) फक्त ब   3) दोन्ही   4) दोन्ही नाही.

प्र.9. संयुक्त राष्ट्र विकास कार्यक्रम (UNDP) मानव विकास निर्देशांक (HDI) प्रदर्शित करते. हा निर्देशांक खालीलपैकी कशावर आधारित असतो ?

- अ) आयुर्मान   ब) शिक्षण
क) राहणीमानाचा दर्जा   ड) राजकीय सहभाग

- 1) फक्त अ, ब, क   2) फक्त अ, क, ड   3) फक्त ब, क, ड   4) फक्त अ, ब, ड

प्र.10. मानवी अधिकारांचा जागतिक जाहीरनामा (UDHR) यातील कलमे व त्यांतील अर्थ यांच्या योग्य जोड्या जुळवा.

कलम	संदर्भ (अर्थ)
अ) 10	1) मालमत्ता धारण करण्याचा अधिकार
ब) 25	2) सर्वांना कायद्याने समान संरक्षण
क) 7	3) कुटुंबीयांच्या समुचित आरोग्याचा अधिकार
ड) 17	4) निःपक्ष न्याय मिळविण्याचा अधिकार

	अ	ब	क	ड
1)	4	3	2	1
2)	2	4	1	3
3)	2	1	4	3
4)	1	2	3	4

प्र.11. राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोग (NHRC) संदर्भात खालील विधानांचा अभ्यास करून बरोबर असलेले/ली विधान/ने ओळखा.

अ) राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोगाची स्थापना 12 ऑक्टोबर 1993 रोजी करण्यात आली.

ब) या आयोगाचे अध्यक्ष 'सर्वोच्च न्यायालयाचे वकील' म्हणून कार्य केलेले व्यक्ती असतात.